

Б.К. ТЕРМЕНА, І.І. ДАСКАЛЮК

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,
кафедра ботаніки та охорони природи
вул. Федьковича, 11, м.Чернівці, 58022

ОСОБЛИВОСТІ ЦВІТІННЯ І ПЛОДОНОШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ЦІННИХ ВИДІВ РОДУ SYRINGA L. У ПІВНІЧНІЙ БУКОВИНІ

Ключові слова: цвітіння, плодоношення, феноспостереження, інтродукція, бузки

Key words: blossoming, bearing, phenological observation, introduction, lilias

---

B.K. TERMENA, I.I. DASKALJUK

BLOSSOMING AND BEARING OF ECONOMICALLY VALUABLE PLANTS OF SYRINGA L. GENUS IN NORTH BUKOVINA

Yurij Fedkovich Chernivtsy National University, the Department of Botany and Nature Protection
11 Fedkovich str., Chernivtsy, 58022, Ukraine

The features of blossoming and bearing of 19 species and 3 forms of lilias with the purpose of their further using in green building are investigation.

У загальній системі оптимізації навколишнього середовища важливу роль відіграють зелені насадження. Вони виконують не тільки художньо-естетичну, але й санітарно-гігієнічну роль, тому потребують серйозних еколого-біологічних досліджень.

Найперспективнішими для зеленого будівництва є такі види, які поєднують високу стійкість до несприятливих факторів зі здатністю до поглинання та нейтралізації шкідливих речовин.

У зв'язку з інтенсивними процесами урбанізації питання озеленення стало особливо актуальним. Відповідно зросли вимоги до асортименту декоративних видів рослин для озеленення, який, на жаль, поки що дуже бідний. Тому в наш час актуальним є інтродукція бузків, пристосованих до умов Північної Буковини.

Рід бузок (*Syringa* L.) з родини маслинових (*Oleaceae* Lindl.) включає 28 видів і велику кількість сортів. Бузки в природних умовах ростуть на Євразійському континенті: у Північно-Східній Азії, Південній Європі, Ірані. Деякі з них розповсюджені у віддалених гірських системах: Балкано-Карпатській, Західно-Гімалайській і Східноазійській. Майже всі види листопадні, рідше – вічнозелені чагарники [1, 2].

В Україні природно ростуть лише два види: бузок звичайний (*Syringa vulgaris* L.) та бузок східнокарпатський (*S. josikaea* Jacq. fil.).

Бузки невибагливі до ґрунтів, але краще ростуть і рясно цвітуть на родючих, регулярно удобрюваних. Не витримують кислих ґрунтів та близького залягання ґрунтових вод. Можуть рости в тіні, але надають перевагу освітленим місцям. Непогано переносять формування та пересаджування. Більшість із них перспективні для озеленення, використовуються в ефірно-олійній, парфумерній та фармацевтичній промисловостях, багато видів бузків застосовують у народній медицині. Зда-

вна люди помітили лікувальні властивості бузків (жарознижувальну, спазмолітичну, знеболювальну, протизапальну) і почали їх активно використовувати в різних настоях, відварах від найрізноманітніших захворювань. Цілющими властивостями наділені не тільки квіти бузку, але й листя, стебла й кора. В усіх частинах куща містяться флавоноїди, алкалоїди, кумарини, ефірні олії та інші складові, що допомагають людині подолати недуги.

Чимало видів бузків інтродуковано в Україну з Центральної та Східної Азії, кліматичні умови яких дещо відрізняються від умов західних регіонів нашої країни. Серед інтродукованих видів у зелених насадженнях Буковини часто трапляються лише *S. vulgaris* L. та його садові форми, рідше культивують *S. persica*. Багато перспективних видів майже не використовують в озелененні, незважаючи на їх декоративність, витонченість, що пов'язано з незнанням їх біологічних особливостей, адаптивних здатностей і декоративних якостей.

Для оцінки адаптивних здатностей бузків вивчали біологічні особливості цвітіння та плодоношення інтродукованих у ботанічному саду Чернівецького національного університету видів бузку.

Квітки у видів роду *Syringa* двостатеві, ароматні, зібрані у верхівкові та пазушні суцвіття – волоть, з'являються одночасно з розпусканням листків. Чашечка маленька, неправильно 4-зубчаста, непадаюча. Віночок, лійкоподібний з вузькою циліндричною трубкою, що значно перевищує довжину чашечки і дещо розширюється доверху, з 4 відігнутими лопатями. Тичинок 2, заховані в трубочці віночка. Стовпчик нитковидний, приймочка двороздільна. Плід – довгаста двогнізда шкіряста коробочка, розкривається двома стулками. Насінини сплюснені, вузькокрилаті.

Характер і тривалість цвітіння – важливі показники, що визначають успішність адаптації рослин до нових умов інтродукції. Певна тривалість цвітіння, характерна для кожного виду, відіграє важливу роль у сезонному розвитку.

Під час дослідження біології цвітіння керувалися методикою А.Н.Пономарьова [4]. Рясність цвітіння і плодоношення визначали за шкалою А.А. Калініченко [3].

Більшість досліджуваних видів бузків в умовах Північної Буковини цвітуть і плодоносять (табл.).

Середня тривалість цвітіння становить 15-25 діб. Найраніше зацвітає *S. microphylla* (перша декада квітня), згодом, через декілька днів зацвітають – *S. vulgaris*, *S. pubescens*, *S. persica*, *S. oblata*, *S. tomentella*. До середини травня починають цвісти *S. josikaea* 'Pallida', *S. villosa*, *S. emodi*, *S. x prestoniae*, *S. reflexa*, *S. wolfii*, *S. yunnanensis*, *S. x henryi*, *S. josikaea*, *S. j.* 'Zabelii', *S. x josiflexa* 'Rojaaty', *S. velutina*.

Інші види, зокрема *S. amurensis*, *S. pekinensis*, *S. komarowii*, *S. sweginzowii*, не цвітуть. Можливою причиною відсутності цвітіння є вирастання їх у затінні.

Фазу дозрівання плодів і насіння у видів бузку відзначали, коли коробочки набували бурого кольору й починали розтріскуватися. У багатьох видів бузків плоди починають дозрівати у першій декаді серпня.

Інтенсивність цвітіння й плодоношення бузків, бали

Вид	Рясність, в балах	
	Цвітіння	Плодоношення
<i>S. amurensis</i> Rupr.	0	0
<i>S. emodi</i> Wall. ex Royle.	5	4-5
<i>S. x henryi</i> C.K. Schneid.	4-5	4
<i>S. josikaea</i> Jacq. fil.	4-5	4
<i>S. j.</i> 'Pallida'	4-5	2
<i>S. j.</i> 'Zabelii'	5	5
<i>S. x josiflexa</i> Preston 'Rojaaty'	4	4
<i>S. komarowii</i> C.K. Schneid.	0	0
<i>S. microphylla</i> Diels.	5	2
<i>S. oblata</i> Lindl.	4-5	4-5
<i>S. pekinensis</i> Rupr.	0	0
<i>S. persica</i> L.	5	0-1
<i>S. x prestoniae</i> McKelvey	4-5	3-4
<i>S. pubescens</i> Turcz.	5	0-1
<i>S. reflexa</i> C.K. Schneid.	4	3-4
<i>S. sweginzowii</i> Koehne	0	0
<i>S. tomentella</i> Bur. et Franch.	5	5
<i>S. velutina</i> Kom.	5	4-5
<i>S. villosa</i> Vahl.	4-5	4
<i>S. vulgaris</i> L.	5	5
<i>S. wolfii</i> Schneid.	4	3-4
<i>S. yunnanensis</i> Franch.	4	3

Бузки плодоносять по-різному. Найстабільніше й рясне плодоношення в *S. josikaea* 'Zabelii', *S. emodi*, *S. tomentella*, *S. vulgaris*, *S. oblata*, *S. velutina*. Такі види, як *S. persica*, *S. pubescens*, *S. josikaea* "Pallida", *S. microphylla*, плодоносять слабо, що, очевидно, зумовлене невідповідністю умов вирощування потребам цих видів.

Після троянд, бузки по праву вважаються одними з найкрасивіших кущів і заслуговують широкого використання в зеленому будівництві. Проведені дослідження дають основу для відбору перспективних видів і форм для озеленення.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Александрова М.** Аристократи сада: красивоцветущие кустарники. – М.: ЗАО «ФИТОН+», 2000. – 192 с.
2. **Белорусец Е.Ш., Горб В.К.** Сирень. – К.: Урожай, 1990. – 176 с.
3. **Калининченко А.А.** Семенная база дальневосточных интродуцентов на Украине // Вопросы лесоводства и агролесомелиорации. – Киев: Урожай, 1970. – С. 89-92.
4. **Пономарев А.Н.** Изучение цветения и опыления растений // Полевая геоботаника. – М.-Л.: Наука, 1960. – Т. 2. – С. 41-133.